

De bedrogen violoniste

Prof. Jacques HERBOTS

De rechtsvraag die gesteld werd in het tweede nummer van deze jaargang van *Jura Falconis*, stelt de problematiek van het toepassingsgebied in de tijd van de wet aan de orde. De gestelde rechtsvraag is diverse malen behandeld geweest voor het Franse hof van cassatie wanneer dit zich moest uitspreken over de toepassing in de tijd van de wet van 16 november 1912 op de afstamming. De in de rechtsvraag aangebrachte hypothese was terug te vinden in deze wet, die het oude art. 340 C.C. grondig wijzigde door het (vóór 1912 zeer beperkt toegelaten) onderzoek naar het vaderschap op een ruimere schaal toe te laten.

Ik citeer Filip Cumps (2de lic.): «Bepaalde vonnissen, *rari nantes* weliswaar, weigerden halsstarrig te aanvaarden dat de kinderen, die vóór het van kracht worden van genoemde wet waren geboren, zich op de beschikkingen ervan konden beroepen.

De rechters uit de burgerlijke rechtbank van Versailles baseerden zich op de klassieke antithese verworven recht - loutere verwachting. (...) De rechtbank kwam tot het besluit dat het voormalige art. 340 C.C., dat het onderzoek naar het vaderschap praktisch onmogelijk maakt, «donnait au père présumé plus que la simple espérance qu'il ne serait pas recherché et qu'elle lui en donnait la certitude ; ... cet article ... créait au profit du père présumé, une situation privilégiée, garantie par l'exception de défense de recherche de paternité, qui lui conférait un véritable droit acquis».

Eenzelfde gedachtengang, nog krasser verwoord, treft men aan in de consideransen die het vonnis van de burgerlijke rechtbank van Autan schragen. Hierin wordt immers voorgehouden dat «l'art. 340 ancien C.C., en prohibant la recherche de la paternité, ne constituait pas une simple expectative, susceptible d'être détruite par une loi nouvelle, mais donnait au père une assurance formelle qu'il ne serait point recherché ... ; il était du fait de cette législation, nanti, non point d'une simple espérance qu'il ne serait jamais inquiété, mais d'un droit lui permettant de conformer ses actes à la sécurité qu'il trouvait dans sa légitime possession ... ce droit prenait naissance avec l'acte de procréation».

Maar in verschillende arresten heeft het Franse hoogste gerechtshof zich aangesloten bij de talrijke lagere rechtbanken die de mogelijkheden, door de wet van 16 november 1912 geboden, ook willen laten benutten

door de kinderen die het levenslicht zagen vóór de inwerkingtreding van deze wet. Onveranderlijk bleven de raadsheren nochtans het (uit het handboek van Aubry en Rau overgenomen) criterium verworven recht — loutere verwachting hanteren om het toepassingsgebied van de wet in de tijd af te bakenen.

Volgens deze rechtspraak konden de wettige erfgenamen evenmin op enig verworven recht aanspraak maken. Bovendien werden zij gerechtigd verklaard *erfrechtelijke aanspraken te laten gelden op de erfenissen van hun natuurlijke vader, OOK WANNEER deze voor 16 november 1912 waren opgevallen*.

Dit leverde de gerapporteerde arresten trouwens een afkeurende bemerking op vanwege H. Capitant. Deze auteur was immers van mening dat de kinderen die vóór de wet van 1912 geboren waren, wel een vordering tot onderzoek naar het vaderschap konden instellen, doch, bij het welslagen van hun vordering, geen rechten konden laten gelden op erfenissen die vóór deze wet opgevallen waren.

We zullen verder zien dat dit de stelling is die Carl De Busscher (student in het notariaat) voorhoudt.

Filip Cumps is het integendeel eens met de Franse rechtspraak en besluit: «Van deze cassatierechtspraak werd in een recent werk terecht betoogd dat 'le dispositif nous apparaît, avec le recul du temps, plus convaincant que les motifs'. Het lijkt immers wel alsof de gevonden (nu nog als juist aangevoelde) oplossingen eerder intuïtief tot stand gekomen zijn. In de hypothese van de gestelde rechtsvraag waar een hedendaagse rechter zich zou dienen neer te buigen over een wetswijziging, analoog aan degene die in 1912 bij onze zuiderburen werd doorgevoerd, zou hij beslist tot dezelfde conclusie komen als zijn collega's die in lang vervlogen tijden in de *Cour de cassation* zetelden. Alleen zou hij zich niet baseren op de tegenstelling verworven recht - loutere verwachting, maar gebruik maken van de verworvenheden uit de moderne theorieën inzake overgangsrecht».

De moderne jurist grijpt niet meer terug naar de onbevredigende notie van het verworven recht, — *ce fantôme insaisissable* (Roubier). De moderne leer onderscheidt de rechtsfeiten of -toestanden (*les situations juridiques*) en de daaruit vloeiende rechtsgevolgen (*les effets juridiques*). Anderzijds wordt voorgehouden dat een nieuwe wet, vanuit intertemporeel standpunt, op drie wijzen toepassing kan vinden: men kan haar immers terugwerkende kracht toemeten, onmiddellijke toepassing verlenen of eerbiedigende werking opleggen. Er bestaat quasi-unanimitelt over de stelling dat de onmiddellijke (exclusieve) werking der nieuwe wet de regel is.

G. Van der Wiele (eerste lic.) komt eveneens tot het besluit dat de vordering van het zontje van Peggy op grond van de *exclusieve werking* van de nieuwe wet van 1975 door de rechter gegrond verklaard zal worden. Alle inzenders trouwens zijn het hierover eens. Hugh Driessen (1ste kan.) refereert naar een arrest van Montpellier van 31 mei 1915. Bij lezing van zijn antwoord blijkt echter dat hij de moderne theorie nog niet onder de knie heeft, en toch nog de verouderde theorie der verworven rechten blijft hanteren. Als eerstejaars die het aandurft mee te dingen in deze prijskamp moet hij nochtans gefeliciteerd worden voor zijn vlijt en zijn initiatief.

Van zodra de vaderlijke afstamming vaststaat, vervolgt echter Gerrit Van der Wiele, kan zoonlief aantreden tot de erfenis van notaris de Trouville. Hola ! Niet zo vlug, goede vriend.

Carl De Busschere vestigt duidelijk en expliciet de aandacht op het feit dat de notaris reeds overleden was op het ogenblik dat de nieuwe wet uitgevaardigd werd. In beginsel staan de rechten van de erfgenamen op de nalatenschap definitief vast volgens de op dit ogenblik heersende wetgeving. Een nieuwe wettelijke devolutieregel wijzigt hier niets aan, zelfs indien de nalatenschap nog vereffend en verdeeld moet worden. Een nieuwe wet mag, zo ze niet retroactief wil zijn, geen afbreuk doen aan situaties die definitief ontstaan zijn onder een vroegere wetgeving, zelfs indien in feite de nalatenschap nog moet verdeeld worden. Derhalve besluit Carl De Busschere : 1. De zoon van Peggy zal slagen in zijn vordering tot onderzoek naar het vaderschap, krachtens de nieuwe wet. 2. De zoon van Peggy heeft niet het minste erfrecht op de nalatenschap van de notaris, zelfs indien hij slaagt in de vordering tot gedwongen erkenning. De nieuwe wet kan geen afbreuk doen aan definitief afgehandelde situaties. De wetgever, vriend De Busschere, is echter niet gebonden door art. 2 B.W. Uit het karakter van openbare orde van de wet zou een rechter door interpretatie de duidelijke bedoeling van de wetgever kunnen afleiden om aan de wet retroactieve werking te geven. De Busschere formuleert het zo dat een wet omdat ze van openbare orde is onmiddellijk werking heeft. Dit is niet zo. Elke wet heeft in principe onmiddellijke werking. Uitzonderlijk kan ze eerbiedigende werking hebben. De rechter mag er anderzijds geen retroactieve werking aan geven, en bv. niet raken aan definitief ontstane rechtsverhoudingen. De wetgever mag dit wel. En uit het openbare orde karakter van een wet kan de rechter soms die duidelijke wil afleiden.

Ludo Depré (2de kan.) gewaagt inderdaad terecht van mogelijke *stijlzwijgende terugwerkende kracht van de wet*. Hij geeft echter geen wijzigingen voor zijn stelling, en zijn woordgebruik is onzeker (vb. de eerste rechtsverhouding die in vraag gesteld wordt is de geboorte van Peggy's

zoontje. Een geboorte is natuurlijk geen rechtsverhouding). Men mag echter niet vergeten dat L. Depré nog maar in de tweede kandidatuur zit, zodat er wel wat door de vingers mag gekeken worden. Zijn standpunt lijkt me het juiste te zijn. Uitstekend! De kandidaturen verdienen een pluim.

Ik denk na lang wikken en wegen de ingezonden antwoorden als volgt te mogen classeren: 1) Filip Cumps (tweede licentie); 2) Carl De Buschere (student in het notariaat); 3) Luc Depré (tweede kan.); 4) G. Van der Wiele (eerste lic.); 5) Hugh Driessen (eerste kan.). Ik dank deze vijf heren voor hun ingezonden noog zeer vriendelijk.

Een toemaatje:

In de rechtsvraag werd gezegd dat de nieuwe wet geen overgangsbepalingen bevat. Dit was ook het geval met de Franse wet van 1912. Ik mag daarom niet nalaten hier nog een stukje te laten volgen uit het ingezonden stuk van Filip Cumps. Het betreft de rechtsstrijd om de nalatenschap van Picasso waaraan onlangs onze kranten aandacht hebben besteed.

«De nieuwe Franse afstammingswet van 3 januari 1972 bevat wel een overgangsbepaling, dit in tegenstelling tot de wet van 16 november 1912. Haar art. 12 luidt immers als volgt: «La présente loi sera applicable aux enfants nés avant son entrée en vigueur. Les actes accomplis et les jugements prononcés sous l'empire de la loi ancienne auront les effets que la loi nouvelle y aurait attachés.»

In art. 14 wordt bovendien verkondigd dat deze wet geen rechten verleent op nalatenschappen opengevallen voor haar inwerkingtreding. Het lijkt dus wel dat de Franse wetgever wel degelijk lessen getrokken heeft uit de ervaring van 1912!

Dat het inlassen in een wet van overgangsbepalingen nochtans niet alle moeilijkheden i.v.m. haar toepassing in de tijd uit de weg ruimt, werd onlangs nog aangetoond door de PICASSO-zaak.

Claude en Paloma, overspelige kinderen van de befaamde en schatrijk gestorven kunstenaar, hadden voor de wet van 1972 vruchteloos gepoogd langs gerechtelijke weg als zijn kinderen erkend te worden: het vroegere art. 342 C.c. schreef immers voor dat overspelige kinderen geen onderzoek naar het vaderschap konden bekomen. Deze verbodsbepaling viel echter weg bij de wet van 1972, zodat Picasso's kinderen prompt een nieuwe eis instelden. Het nieuwe art. 340-4° C.c. nu stelt dat meerderjarige natuurlijke kinderen hun eig nog enkel kunnen instellen binnen de 2 jaren die volgen op hun meerderjarigheid. Alhoewel deze termijn al

verstreken was voor Claude (25 jr.) en Paloma (23 jr.) willigde de rechtbank van Grasse, bij vonnis van 12 maart 1974 toch hun verzoek tot erkenning van hun natuurlijke afstamming in.

De vroegere vonnissen, waarbij Claude en Paloma in het ongelijk waren gesteld hadden immers duidelijk in hun motivering laten uitschijnen dat ze wel degelijk de overspelige kinderen van Picasso waren. De rechtbank te Grasse baseerde zich dan ook op het tweede lid van art. 12 der nieuwe afstammingswet, dat stelt : «Les actes accomplis et les jugements prononcés ...».

Volgens de rechters te Grasse was de natuurlijke afstamming in casu vastgesteld door precieze rechterlijke uitspraken.

Bovendien, zo houdt het vonnis voor, leefden Picasso en de moeder van Claude en Paloma gedurende de wettelijke periode der verwekking samen in een «état de concubinage notoire».

Doorslaggevend was ook wel dat de vordering van Claude en Paloma in werkelijkheid reeds gestalte had gekregen in het jaar dat volgde op hun meerderjarigheid.

De inwilliging van hun eis brengt mee dat zij de erfeniskoek mee mogen aansnijden ; de ca. 450 miljoen B.fr. die hen dit aanbrengt leken dan ook ruimschoots voldoende voor de wettige erfgenamen van Picasso om beroep aan te tekenen.»

Het is de redactieraad een ware vreugd om het Salomonsoordeel van Prof. J. HERBOTS te verzilveren.

Voor Filip CUMPS, Carl DE BUSSCHERE en Ludo DEPPE ligt een boekenbon klaar bij Standaard Boekhandel, Sint-Michielsstraat 1, 3000 LEUVEN (afdeling Recht, kelderverdieping).

Gerrit VAN DER WIELE en Hugh DRIESSEN zullen ruimschoots troost kunnen vinden in onze volgende jaargang (met nog meer rechtsvragen!). Een abonnement daarop wordt hun gratis geoffreerd.